

ЕТАПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У МАЛІЙ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

Педагогіка та
психологія
в школі

УДК 374

У статті розглядаються етапи організації творчої діяльності учнівської молоді в умовах роботи Малої академії наук України; визначаються завдання суб'єктів науково-дослідної діяльності (учнів, учителів, практичного психолога) на кожному етапі.

Ключові слова: етапи організації, творча діяльність учнів, учитель, практичний психолог.

Говорячи про формування наукової еліти міста, області, України в цілому, ми повинні розуміти, що мова йдеться про сприятливе навчальне середовище для самореалізації та самовдосконалення особистості, добротний педагогічний колектив, який забезпечить необхідні умови для розкриття потенційних можливостей учнівської молоді. За таких умов виявляються обдаровані діти та створюється необхідний психолого-педагогічний клімат для роботи з талановитою молоддю.

У контексті сьогодення Мала академія наук України забезпечує процеси виявлення, відбору та залучення обдарованих дітей до науково-дослідної, експериментальної та пошукової діяльності в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Необхідно підкреслити, що на сучасному етапі авторитет і роль Малої академії наук України у формуванні інтелектуального потенціалу нації суттєво зростає. Як

зазначає директор Національного центру „Мала академія наук України”

О. Лісовий, на сьогодні до дослідної діяльності щорічно залучається близько 250 тисяч обдарованих дітей України, а допомагають юним науковцям у їх творчому пошуку близько 5,6 тисяч педагогічних працівників навчальних закладів й установ, серед яких 1,5 тис. викладачів – кандидати наук, 300 докторів наук [1, с. 61].

Уже стало традиційним проведення кожного року Всеукраїнського конкурсу захисту науково-дослідних робіт учнів-членів Малої академії наук України. Якщо в 2008-2009 н.р. структура наукових відділень МАН України складалася з 48 секцій та 8 науко-

**Микола
НАКАЗНИЙ**

Директор КЗ „Технічний ліцей м. Дніпро-дзержинська”, доктор педагогічних наук

Директор школи, ліцею, гімназії № 5'2013

вих відділень, то на сьогодні в МАН України впроваджено роботу вже 60 секцій та 11 наукових відділень. На всіх етапах у конкурсі-захисті беруть участь близько 100000 учнів-старшокласників [1, с. 61-62].

Отже, не загубити обдарованість, підтримати та розвинути природні таланти й задатки дитини – справа батьків, психологів і педагогів. У наш напружений час найбільша відповідальність за такий розвиток припадає саме на школу.

Досліджуючи всеукраїнські обрії плекання обдарованої молоді, педагоги-практики зосереджують увагу на

розвитку інноваційного потенціалу школи [2, с. 58], пошуку обдарованих дітей та вивченні індивідуальних особливостей дітей; системі роботи з обдарованими учнями [3, с. 75], навчальному середовищі для розвитку обдарованих дітей та молоді [3, с. 82], психолого-педагогічному супроводі обдарованих та здібних дітей [3, с. 85] тощо.

Метою нашої статті є **визначення етапів організації творчої діяльності учнів у МАН України** в умовах закладу з розвитком творчої обдарованості – ліцею технічного профілю. Оскільки прийом учнів до ліцею технічного профілю здійснюється з восьмого класу, нами визначаються **п'ять етапів організації творчої діяльності учнів у Малій академії наук України:**

I етап – початковий (для учнів 8-х класів);

II етап – розвиваючий (для учнів 9-х класів);

III етап – проектувальний (для учнів 10-х класів);

IV етап – діяльнісний (для учнів 11-х класів);

V етап – підсумковий (для учнів 8-11-х класів).

На початковому етапі учні:

- проходять діагностування, яке дає можливість отримати інформацію про особистісний розвиток учня;
- учаться опрацьовувати літературні джерела;
- добирають робочий матеріал до тієї чи іншої теми;
- складають розгорнутий план відповіді;

- роблять висновки з того чи іншого питання за допомогою малюнків, узагальнюючих схем чи діаграм;
- стисло формулюють основні положення невеличкої статті чи доповіді, подаючи матеріал у вигляді цитат із першоджерел або формулюють ту чи іншу думку своїми словами;
- готують невеличкі реферативні повідомлення з різних дисциплін у вигляді короткого усного або письмового викладу наукової праці, результатів наукового дослідження, змісту книги; готують реферати за одним-двома джерелами;
- виконують завдання творчого характеру в процесі урочної та позаурочної діяльності;
- розробляють тестові завдання до запропонованої викладачем теми;
- відвідують школу комп'ютерної грамотності;
- залучаються до олімпіадного руху та до роботи в Малій академії наук України, беруть участь у різних турнірах і конкурсах.

На початковому етапі вчитель:

- вивчає інтереси, потреби, перспективи особистісного розвитку учнів;
- здійснює особистісно орієнтоване навчання та створює оптимальні умови для реалізації здібностей учнів;
- формує комунікативну компетентність учня: вміння слухати, сприймати та відтворювати інформацію;
- розвиває природні творчі здібності учнівської молоді, формує навички організації та проведення наукового дослідження;
- розвиває аналітико-синтетичне мислення учнівської молоді, творчий підхід до роботи;
- складає програму дій щодо подолання труднощів у навчально-виховному процесі;
- виявляє творчих, інтелектуально розвинених учнів, здатних до науково-дослідної діяльності;
- зацікавлює учня тією чи іншою те-

мою, акцентуючи увагу на її головних напрямках, які дитина зможе дослідити самостійно;

- розробляє програму та написання індивідуального плану;
- веде учня дорогою пізнання, пошуку, експерименту, забезпечивши належний науково-методичний супровід.

На початковому етапі практичний психолог:

- визначає інтереси, здібності, рівень творчого потенціалу учнів;
- аналізує продукти творчої діяльності учнів;
- проводить спостереження окремих конкретних випадків навчальної діяльності та поведінки;
- створює банк даних психологічних особливостей учня, класного колективу за результатами діагностування;
- надає рекомендації щодо розвитку творчих здібностей учня та класного колективу;
- проводить психологічну просвіту батьків щодо становлення та розвитку творчої особистості.

На розвиваючому етапі учні:

- учаться логічно викладати матеріал у друкованому вигляді, пояснювати мету, хід експерименту, аналізувати одержані результати, узагальнювати їх, робити висновки;
- опановують методи дослідження;
- працюють із науковою літературою;
- готують дидактичний матеріал для підвищення рівня навчально-виховного процесу (ігрові матеріали, творчі кросворди, тести за профілем, таблиці, схеми);
- захищають реферати (перелік тем рефератів надається вчителями-предметниками) за кількома джерелами, акцентуючи увагу на виділенні головного з обраної теми; дають власну оцінку об'єкту дослідження, роблять самостійні висновки;
- розробляють презентаційні матеріали з тієї чи іншої теми;

- намагаються спланувати свою майбутню наукову діяльність;
- відвідують додаткові консультації з профільних дисциплін;
- працюють у клубах та гуртках за інтересами, відвідують факультативні заняття;
- навчаються в заочних фізико-математичних школах при вищих навчальних закладах України (за вибором учнів);
- відвідують школу комп'ютерної грамотності;
- знайомляться з роботою наукових товариств Малої академії наук України;
- беруть активну участь у I-IV етапах Всеукраїнських олімпіад учнівської молоді з основ наук та роботи Малої академії наук України, в різних турнірах, конкурсах „Левеня”, „Кенгуру”, „Бобер”, „Колосок” тощо.

На розвиваючому етапі вчитель:

- застосовує методи проблемного навчання;
- обирає напрям майбутньої науково-дослідної діяльності учня;
- формує комунікативну компетентність: уміння вести діалог, брати участь у дискусіях тощо;
- проводить апробацію реферативних повідомлень учнів на різноманітних заходах та перед різноманітною аудиторією (форуми, семінари, консилиуми тощо), надаючи можливість здобути особистий досвід публічних виступів, вчить аналізувати ті чи інші питання та чітко давати на них відповіді;
- формує стійкий науковий світогляд, необхідність постійної еволюції в умовах збільшення обсягу інформації, яка змінює традиційні уявлення людини про світ і соціум;
- виховує соціальну активність, загальну культуру особистості, здатність до співпраці, самореалізації та самовизначення;
- формує кращі особисті якості (від-

повідальність, чесність, працелюбство) й активну життєву позицію.

На розвиваючому етапі практичний психолог:

- проводить моніторинг розвитку здібностей, креативності, особистісних рис ліцеїстів;
- здійснює групову та індивідуальну розвивальну діяльність щодо вдосконалення пізнавальної та емоційно-вольової сфери ліцеїста за програмою „Соціально-психологічна адаптація восьми-класників до нових умов навчання”;
- проводить просвітницьку роботу з усіма суб'єктами навчального процесу щодо розвитку особистості учнів;
- формує міжособистісні стосунки в класі, навчає законам психологічної сумісності, засобам ефективної групової діяльності;
- прогнозує особистісне зростання та психологічний комфорт ліцеїста.

На проєктувальному етапі учні:

- планують роботу в Науковому товаристві ліцею технічного профілю за такими напрямками: науково-дослідний, методичний;
- співпрацюють із професорсько-викладацьким складом працівників вищих навчальних закладів регіону з метою організації науково-дослідної роботи на різних факультетах обласного відділення Малої академії наук України;
- поглиблюють знання за відповідними напрямками діяльності;
- набувають уміння взяти з літератури основний матеріал щодо зазначеної проблеми, викласти його сутність і дати оцінку опрацьованим джерелам (висловити свою думку щодо проблеми); логічно обґрунтувати обрану тему, її наукову та практичну новизну, викласти власні ідеї, пропозиції; робити висновки, корисні для суспільної практики; самостійно до-

сліджувати питання; висувати свої гіпотези й перевіряти їх обґрунтованість експериментально;

- беруть участь у роботі ліцейського, міського та обласного наукових товариств за відділеннями;
- працюють у динамічних змішаних групах із випускниками-студентами МФТІ та інших вищих навчальних закладів;
- беруть участь у I-III етапах Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідних робіт Малої академії наук України, в обласних та Міжнародних конкурсах, турнірах, семінарах, науково-практичних конференціях різного рівня;

На проектувальному етапі вчитель:

- координує науково-дослідну роботу учнів із тієї чи іншої теми;
- забезпечує інформаційний, методичний, матеріально-технічний супровід учнівської діяльності;
- знайомить учнів із методами та методикою наукових досліджень;
- організовує науково-практичну роботу учнів, забезпечуючи участь дітей у наукових екскурсіях, практичних заняттях, дослідних експедиціях, наукових школах;
- проводить лекції та практичні заняття з конкретно обраного учнем напрямку його дослідної діяльності;
- формує такі риси характеру юного дослідника: самостійність, самовизначення, самоспостереження, самосвідомість, самовиховання, самоконтроль;
- організовує творчі зустрічі з науковцями;
- формує комунікативну компетентність: уміння вести дискусії, обговорення тощо.

На проектувальному етапі практичний психолог:

- поновлює інформаційну базу обдарованих учнів на основі результатів діагностики;
- організовує заходи щодо формування розвиваючого середовища для обдарованих дітей;

- навчає новим способам дій і поведінкових реакцій, нових стратегій та стилів поведінки;
- проводить розвиваючі заняття для зняття емоційного напруження, формування навичок саморегуляції;
- здійснює психологічну підтримку учнів-учасників олімпіад, МАН.

На діяльнісному етапі учні:

- на поглибленому рівні вивчають дисципліни технічного профілю;
- беруть активну участь у творчих лабораторіях при вищих навчальних закладах;
- разом із професорсько-викладацьким складом працівників вищого навчального закладу розробляють тему науково-експериментальної роботи, беруть участь у науково-практичних конференціях, виставках, турнірах і семінарах міського, обласного, Всеукраїнського та Міжнародного рівнів;
- беруть участь у роботі обласної філії Малої академії наук України, пишуть роботи дослідного характеру;
- працюють у динамічних змішаних групах із випускниками-студентами МФТІ та інших вищих навчальних закладів.

На діяльнісному етапі вчитель:

- координує додаткове навчання учнівської молоді (самоосвіта, факультативні заняття та гуртки);
- працює в тісному контакті з науковцями вищих навчальних закладів України;
- проводить конкурентні форми учнівської взаємодії (виступи в наукових дебатах, проведення наукових боїв чи змагань);
- формує комунікативні компетентності: уміння переконувати та відстоювати свою точку зору;
- стимулює бажання займатися науково-дослідною роботою надалі;
- засобами науково-дослідної роботи допомагає старшокласникам у формуванні потреби безперервно

вчитися з метою отримання нових базових знань, умінь, навичок, необхідних для подальшої наукової діяльності;

- сприяє реалізації завдань дослідження, винаходу, експерименту юних науковців;
- рекомендує до друку тези доповідей на засіданні кафедри, стимулює учнівську молодь до творчої активності, саморозвитку, стійкої мотивації набувати знання впродовж всього життя.

На діяльнісному етапі практичний психолог:

- проводить індивідуальні та групові заняття щодо соціалізації та адаптації обдарованих дітей у колективі ровесників;
- допомагає в усвідомленому, особистісному виборі в складному сучасному житті;
- проводить факультативні заняття з психології;
- стимулює учнів до саморозвитку та самовдосконалення.

Таким чином, успіх розв'язання накреслених нами етапів розвитку (початковий, розвиваючий, проєктувальний, діяльнісний, підсумковий) багато в чому залежить від того, наскільки продуктивно спрацює управлінський аспект діяльності того чи іншого навчального закладу.

Тому ми намагаємося в нашому навчальному закладі – ліцеї технічного профілю – створити сприятливі умови для професійного зростання (розвитку) педагогічного колективу: залучаємо кожного вчителя до пошукової, дослідної, творчої активності; здійснюємо діагностику освітнього рівня педагога, його готовності до самоосвіти з метою формування власного іміджу; упорядковуємо різноманітні засідання, наради, уникаючи перевантажень; створюємо позитивний настрій, ситуації успіху в роботі колективу, сприяємо задоволенню від власних досягнень, стимулюємо подальше самовдосконалення вчителя; використовуємо нетрадиційні форми методичної роботи; здійснюємо аналіз результатів професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лісовий О. Мала академія наук України у формуванні інтелектуального потенціалу нації /О. Лісовий //Директор школи, ліцею, гімназії: Науково-практичний журнал для керівників закладів освіти. – 2012. – № 2. – С. 59 - 66.

2. Мелешко В. Розвиток інноваційного потенціалу сільської школи / В. Мелешко // Директор школи, ліцею, гімназії: Науково-практичний журнал для керівників закладів освіти. – 2012. – № 6. – С. 58 - 61.

3. Презентація номінантів конкурсу „Первоцвіт – 2012” // Директор школи, ліцею, гімназії: Науково-практичний журнал для керівників закладів освіти. – 2012. – № 6. – С. 73 - 96.

Николай Наказный
Этапы организации творческой деятельности учеников в Малой академии наук Украины

В статье рассматриваются этапы организации творческой деятельности ученической молодежи в условиях работы Малой академии наук Украины; определяются задания субъектов научно-исследовательской деятельности (учеников, учителей, практического психолога) на каждом этапе.

Ключевые слова: творческая деятельность учеников, этапы организации, учитель, практический психолог.

Mykola Nakazny
Organization stages of pupils' creation action in Little Academy of Sciences, Ukraine

The stages are considered of organization of learning youth's creative actions under the conditions of proceeding the Little Academy of Sciences, Ukraine. The duties are shown of subjects of scientific research on each stage of their activity (students, teachers, practical psychologist).

Key Words: stages of organization, creative action of students, teacher, practical psychologist)